

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۲/۰۷

پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۳/۰۷

نوع مقاله: علمی - پژوهشی

صفحه: ۵۳-۶۹

ارزیابی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی (مورد پژوهی: شهر ساحلی منجیل)

فرزانه دهقانی گیاهی^۱، سوده نور محمدی^۲، میلاد بابایی الیاسی^۳، نرجس سادات برکباف^{۴*}

چکیده: هدف از انجام این پژوهش، ارزیابی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل و ارائه راهکارهایی به منظور توسعه صنعت گردشگری در این منطقه می‌باشد. روش پژوهش از نظر هدف، کاربردی و متدولوژی پژوهش، توصیفی - تحلیلی است. به منظور جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از روش کتابخانه‌ای و میدانی بهره گرفته شد. جامعه آماری در پژوهش حاضر را اساتید و دانشجویان دکتری رشته‌های جغرافیا، برنامه‌ریزی شهری و شهرسازی، کارشناسان و متخصصین حوزه گردشگری استان گیلان و شهر منجیل تشکیل داده‌اند که اطلاع کافی از گردشگری و شهر منجیل داشته‌اند. همچنین حجم نمونه بر مبنای نرم‌افزار Sample Power، تعداد ۳۰ نفر که در دسترس بودند انتخاب شدند. به منظور جمع‌آوری داده‌های میدانی از ابزار پرسش‌نامه استفاده شد که روایی آن از نظر محتوایی و ظاهری به تأیید خبرگان رسید. در این پژوهش به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و رتبه‌بندی فریدمن در محیط نرم‌افزار SPSS استفاده گردید. نتایج پژوهش نشان داد از میان عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل به جز مؤلفه‌های اجتماعی - رفتاری با مدیریتی - نهادی و همچنین اجتماعی - رفتاری با زیست‌محیطی که رابطه معناداری ضعیفی بین آن‌ها وجود دارد در سایر مؤلفه‌ها رابطه مثبت و معنادار می‌باشد. به عبارتی بیشترین میزان همبستگی بین مؤلفه‌های اقتصادی با مدیریتی - نهادی (۰/۷۲۶) و کم‌ترین میزان همبستگی بین مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی با مدیریتی - نهادی (۰/۲۵۶) می‌باشد. همچنین با استفاده از آزمون فریدمن مشخص گردید مؤلفه اقتصادی با مجموع میانگین ۲/۲۰۶ نسبت به دیگر مؤلفه‌های پژوهش در بدترین وضعیت قرار دارد که لازم است مدیران و مسئولین شهر منجیل در راستای بهبود این شاخص تلاش بیشتری داشته باشند.

واژگان کلیدی: گردشگری، توسعه گردشگری ساحلی، شهر منجیل.

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان، اصفهان، ایران.

^۲ دانش آموخته کارشناسی ارشد طراحی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران.

^۳ دانش آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی شهری، گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

^{۴*} دانش آموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی، مشهد،

۱- مقدمه و بیان مسئله

بین‌المللی به‌گونه‌ای مستمر طی دو دهه آینده با گام‌هایی ملایم‌تر از دهه گذشته ادامه خواهد یافت و تا سال ۲۰۳۰ این تعداد به ۱/۸ میلیارد نفر می‌رسد (World Tourism Organization, 2013). این در حالی است که طبق آمار و گزارش‌های ارائه‌شده از سوی سازمان جهانی گردشگری (UNWTO)^۱ در سال ۲۰۱۹ میلادی، کشور ایران در زمینه جذب توریست در صنعت توریسم جهانی در بین ۱۴۰ کشور جهان، رتبه ۸۹ را به خود اختصاص داده است (World Tourism Organization, 2019). آنچه مسلم است کشور ایران در زمینه گردشگری با وجود داشتن جاذبه‌های طبیعی بسیاری، در زمره شگفت‌انگیزترین ممالک جهان به شمار می‌آید اما متأسفانه هنوز نتوانسته است به جایگاه و اعتبار واقعی خود در این زمینه دست یابد. بنابراین گردشگری ایران نیازمند برنامه‌ریزی جامع و مناسب در هر منطقه و ناحیه جغرافیایی است (برومند و همکاران، ۱۳۹۷، ۱۰۶).

تاکنون صاحب‌نظران و سازمان‌های بین‌المللی با توجه به معیارهای مختلف، دسته‌بندی‌های متعددی از گردشگری ارائه کرده‌اند. گردشگری فرهنگی، گردشگری شهری، گردشگری روستایی، گردشگری ورزشی، گردشگری ماجراجویانه، گردشگری سلامت و غیره انواعی از دسته‌بندی‌های گردشگری هستند (وحیدزادگان و زنگی‌آبادی، ۱۳۹۹، ۴۵۶). در این میان گردشگری ساحلی این روزها به‌عنوان یکی از انواع گردشگری بسیار مورد توجه بوده و در دهه‌های اخیر بیشترین روند رشد را داشته که قاعدتاً نیاز به مطالعه و پژوهش بیشتر دارد (Orams & Lueck, 2016, 1). چراکه محدوده‌های ساحلی تلفیقی زیبا از دریا، ساحل و محیطی آرام‌بخش را به وجود آورده‌اند از این رو مردم از دیرباز به مناطق ساحلی توجه ویژه‌ای داشته‌اند (درویشی و همکاران، ۱۳۹۷، ۴۱۲). در این راستا شهر منجیل به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شهرهای گردشگر پذیر استان گیلان و شهرستان رودبار و یکی از مستعدترین مناطق گردشگری، هر ساله تعداد زیادی گردشگر را به خود جذب

امروزه صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین و متنوع‌ترین صنایع در جهان شمرده می‌شود به‌طوری‌که منبع اصلی درآمد ارزی، اشتغال، ایجاد عدالت اجتماعی، رشد فرهنگی، افزایش رفاه و زمینه‌ای برای رشد بخش خصوصی و ابزاری برای توسعه زیرساخت‌ها است (Ata. G et al., 2016, 1). در دو دهه اخیر رشد و توسعه صنعت گردشگری و اتخاذ آن به‌عنوان یکی از فعالیت‌های عمده اقتصادی، برنامه ریزان را بر آن داشته تا برای افزایش درآمدهای حاصله از فعالیت‌های گردشگری به دو مقوله مهم توجه کنند: اول افزایش رضایت گردشگران و ارتقاء لذت و کیفیت تجربه گردشگری و دوم تلاش برای حفظ منافع جوامع میزبان؛ به همین دلیل اغلب کشورها گردشگری را یک ضرورت می‌دانند و از تمامی ظرفیت‌ها و امکانات خود جهت کسب منافع و مزایای موردنظر استفاده می‌کنند (اربابی سبزواری، ۱۳۹۸، ۲). به‌طور کلی گردشگری را می‌توان اساساً فعالیتی اقتصادی دانست که برای لذت بردن و احساس آرامش، فرار از گرفتاری‌های شهری و ارضای حس لذت-جویی و کنجکاوای انجام می‌شود (طولابی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۹، ۲)؛ بنابراین با توجه به تأثیر شگرف گردشگری در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در جوامع امروزی، باید با نظری بلند و مدیریتی عاملانه، آگاهانه و با برنامه‌ریزی درست، در جهت گسترش آن تلاش کرد و آثار منفی آن را به حداقل رسانید (Milano et al., 2019). این در حالی است که گسترش صنعت گردشگری در هر نقطه از جهان، نیازمند شرایط و امکانات ویژه‌ای چون آب‌وهوا، آثار تاریخی و فرهنگی، جاذبه‌های طبیعی، آداب و سنن، زیرساخت‌ها و امکانات و تجهیزات می‌باشد که باید در برنامه‌ریزی‌ها مورد توجه قرار گیرد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۲، ۲). بر اساس پیش‌بینی‌های سازمان جهانی گردشگری، تعداد گردشگران در سطح بین‌المللی تا ۲۰ سال دیگر با میانگین رشد ۴۳ میلیون گردشگر در سال، نزدیک به ۲ میلیارد نفر می‌رسد. طبق این گزارش، رشد توریسم

¹ World Tourism Organization

اقطار عالم به منظور شناخت آورده شده است (نظریان، ۱۷، ۱۳۹۵). با این حال آنچه مشخص است گردشگری مفهومی فراگیر و گسترده دارد که به دلیل چندوجهی و میان‌رشته‌ای بودن از دیدگاه‌های مختلف تعریف می‌شود. به همین دلیل در مورد مفاهیم گردشگر و گردشگری، دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد که توسط محققان، رسانه‌ها و سازمان‌های بین‌المللی، دولتی و غیردولتی مورد بحث و تحقیق قرار می‌گیرد (Karadimitriou & Pappas, 2019, 2). این صنعت در عصر حاضر، به‌عنوان صنعت بدون دود، طرفداران بسیاری دارد (مروتی شریف‌آبادی، ۱۳۳، ۱۳۹۵). در واقع گردشگری فعالیتی پاک است که در حفظ طبیعت برای نسل‌های آینده مؤثر است و به کشورهای در حال توسعه در حل مشکلاتی نظیر بیکاری و فقر با تحرک بخشی به پتانسیل‌های این کشورها کمک می‌کند (غلامی و خلجی، ۲۰، ۱۳۹۶). همچنین توسعه این صنعت، اثرات مثبت مختلف دیگری بر جامعه میزبان از جمله تنظیم و بهینه‌سازی زیرساخت‌های صنعتی، ایجاد فرصت‌های اشتغال، توسعه اقتصاد منطقه‌ای و گسترش تجارت بین‌المللی می‌گذارد. در این راستا، کشورهای مختلف در تلاش هستند تا با مهیاسازی و ارزشمند نمودن جاذبه‌های گردشگری در مناطق دارای پتانسیل، فرصت بهره‌مندی از ابعاد مثبت این صنعت را فراهم سازند (معصومی، ۱۱، ۱۴۰۰).

به‌طور کلی گردشگری شامل شاخه‌های متفاوتی است که یکی از این شاخه‌ها گردشگری ساحلی است (سجادی و همکاران، ۵، ۱۳۹۷) که ریشه آن را باید در دوران روم باستان، هنگامی که اولین خانه‌های رومی در پنسیلوانیا ساخته شد، جست‌وجو کرد (UNEP, 2009, 10)؛ اما به سیاق امروزی، گردشگری ساحلی از اواخر قرن ۱۹ میلادی مورد توجه قرار گرفت (Danonport & Davenport, 2006, 28). به‌طوری که امروزه گردشگری ساحلی، سریع‌ترین نوع در حال رشد انواع گردشگری محسوب می‌شود و طیف کاملی از گردشگری، فراغت و فعالیت‌های تفریحی در نواحی ساحلی را در برمی‌گیرد که باتدبیر و اندیشه علمی و همراه با برنامه‌ریزی می‌توان از پتانسیل‌های

می‌کند. استقرار در مسیر اصلی شاهراه ارتباطی مرکز به شمال کشور و استان گیلان، برخورداری از فاصله مناسب با سایر شهرهای استان نظیر لاهیجان، رشت، انزلی و دیگر شهرها و داشتن جاذبه‌های طبیعی بی‌شماری از جمله دریاچه و سد سفیدرود از مهم‌ترین ویژگی‌های منطقه مذکور بوده و از نظر توسعه گردشگری موقعیت مناسبی را برای آن فراهم نموده است. اهمیت سد سفیدرود (سد منجیل)، طبیعت آرام منطقه و آب‌وهوای مناسب آن از جمله مواردی می‌باشند که ارزش‌های توریستی منطقه را باعث گردیده است. لذا با وجود داشتن پتانسیل بالا و شرایط مناسب محیطی؛ به نظر می‌رسد که گردشگری ساحلی در این شهر به رشد و توسعه مناسب دست نیافته است؛ بنابراین پژوهش حاضر درصدد پاسخگویی به سؤالات زیر نیز می‌باشد:

۱- تا چه میزان بین مؤلفه‌های پژوهش رابطه معنادار و همبستگی وجود دارد؟

۲- عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل کدام‌اند؟

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

صنعت گردشگری یکی از پویاترین بخش‌های در حال توسعه اقتصاد جهان و عامل مهمی در توسعه اجتماعی و اقتصادی مناطق و کشورها است (Kozhokulov et al., 2019, 1). این صنعت مفهومی فراگیر و گسترده دارد که تاریخچه آن به سال ۱۸۸۱ میلادی و یا پیش از آن بازمی‌گردد و تعریف آن همچنان دست‌خوش تغییر و دگرگونی است (مهدی‌زاده و همکاران، ۳۹، ۱۳۹۹). به‌طور کلی توریسم واژه‌ای فرانسوی که از ریشه تور گرفته شده است. تور در زبان فرانسه به معنای حرکت دورانی، عمل پیمودن و طی کردن، سیر کردن و گردش نمودن می‌باشد (حکمت‌نیا، ۷۴، ۱۳۹۹). در فرهنگ لغت لانگمن (۱۹۸۸) گردشگری به معنای مسافرت و تفریح برای سرگرمی؛ در فرهنگ لاروس (۱۹۹۱) به معنای مسافرت برای تفریح (لذت یا رضایت)؛ در فرهنگ لغت وبستر مسافرتی که به منظور تجارت، لذت و یادگیری صورت گیرد و در نهایت در فرهنگ دهخدا، گردشگری به معنای سفر به

بررسی پیش‌روی تحقیق حاضر قرار دهد. بر همین اساس به جدیدترین مطالعات صورت گرفته اشاره می‌گردد.

عنابستانی و معصومی (۱۴۰۰)، در پژوهشی به «بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری دریاچه‌ای در استان فارس» پرداختند. بر اساس نتایج حاصل از مقایسه زوجی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری دریاچه‌ای که با استفاده از روش‌های AHP فازی و ANP از نظر کارشناسان گردشگری انجام گرفت مشخص گردید معیار وجود جاذبه‌ها با وزن ۰/۲۴۷ در مدل AHP و ۰/۲۴۶ در مدل ANP و معیار عوامل زیرساختی با وزن ۰/۲۲۹ در مدل AHP و ۰/۲۳۴ در مدل ANP دارای بیشترین تأثیرگذاری بر توسعه گردشگری دریاچه‌ای استان فارس داشته است.

حکمت‌نیا (۱۳۹۹)، در مقاله‌ای با عنوان «ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر میبد» به این نتیجه رسید که ۳۰ نماگر در قالب ۵ عامل در منطقه مورد مطالعه مؤثر بر توسعه گردشگری تاریخی - فرهنگی بوده است که از میان عامل‌های بارگذاری شده، عامل موقعیت نسبی و تاریخی شهر میبد با ۵ نماگر و مقدار ویژه ۷/۶۵۲ درصد واریانس ۲۵/۵۰۸ مهم‌ترین عامل و عامل طبیعی و اقلیمی با ۳ نماگر و مقدار ویژه ۱/۹۳۱ و درصد واریانس ۱۰/۴۳۵ کم‌اهمیت‌ترین عامل مؤثر بر توسعه گردشگری تاریخی - فرهنگی شهر میبد بوده است.

موسوی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی به «ارزیابی عناصر مؤثر بر توسعه گردشگری شهر ارومیه» پرداختند. نتایج تحقیق نشان داد وضعیت جاذبه‌های طبیعی به دلیل آب‌وهوای مطبوع و طبیعت بکر مناسب ارزیابی شده است ولی وضعیت خدمات و امکانات ارائه شده گردشگری شهری این شهر آن‌چنان‌که باید توجه نشده است.

مروتی شریف‌آبادی و همکاران (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای به «شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری یزد» پرداختند. آن‌ها دریافتند عواملی چون وجود مدیریت توانا و منسجم، جاذبه‌های طبیعی، سیستم دفع زباله، به‌کارگیری الگوهای مناسب جهت اطلاع‌رسانی و ایجاد

ناشناخته این صنعت در توسعه پایدار نواحی استفاده نمود (سجادی و همکاران، ۱۳۹۲، ۱۲۵). درعین حال گردشگری ساحلی باهدف فراهم ساختن زمینه‌هایی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی در بعضی از مناطق، می‌تواند باعث درآمد ساکنان نواحی ساحلی و همچنین تأمین‌کننده منافع اجتماعی و محیط زیستی باشد (شیری و همکاران، ۱۳۹۲، ۱۲۸). بر اساس تعریف ارائه شده از کمیسیون اروپا، گردشگری ساحلی عبارت است از گردشگری در مناطق ساحلی در ارتباط با فعالیت‌های تفریحی مانند شنا و آفتاب گرفتن و همچنین طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های دیگر مانند پیاده‌روی‌های ساحلی، دوومیدانی و مشاهده حیوانات وحشی تعریف می‌شود و مهم‌ترین مزیت آن نزدیکی به ساحل است (EC, 2014). اکنون آمار و ارقام سازمان جهانی گردشگری بیشترین مسافران جهان را مربوط به بخش گردشگری ساحلی می‌داند (Noronha, 2002, 42). بر اساس متون واکاوی شده، گردشگران از گذشته مناطق ساحلی را مورد توجه قرار می‌دادند، چراکه این سواحل به‌طور پیوسته پتانسیل‌های بالقوه اکو توریستی هر منطقه به حساب می‌آمدند. به عبارت دیگر، مناطق ساحلی ترکیبی زیبا از دریا و ساحل و محیطی آرام‌بخش خلق کرده‌اند که قدرت جذب گردشگران را از مناطق دور و نزدیک دارند. بر این مبنای، در سده‌های گذشته گردشگری ساحلی توسعه قابل توجهی داشته و مزیت‌های اقتصادی زیادی برای جوامع میزبان به همراه آورده است (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۶، ۵۷۳)؛ اما نباید از این موضوع غافل شد که رشد گردشگری با مشکلات و محدودیت‌هایی مواجه می‌باشد (حسینی، ۱۳۹۴، ۳۲)؛ که از این رو می‌توان به مشکلاتی چون اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، زیرساختی - خدماتی، مدیریتی، تبلیغاتی و ورزشی به‌عنوان مشکلات حاضر در گردشگری ساحلی اشاره کرد (راستای، ۱۳۹۸).

در ادامه به تعدادی از پژوهش‌های صورت گرفته در زمینه گردشگری علی‌الخصوص گردشگری ساحلی در سطوح داخلی و خارجی پرداخته می‌شود تا ضمن آشنایی با آخرین دستاوردهای آن‌ها، چارچوب مناسبی جهت تحلیل و

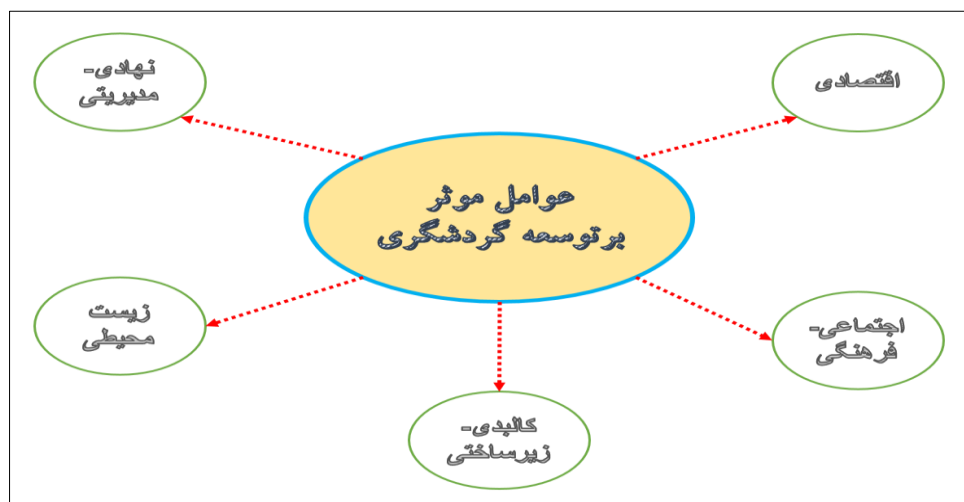
استیکر و هارتمن^۳ (۲۰۱۹)، در پژوهشی به «ارزیابی پایداری گردشگری در شهر دوبرونیک» پرداختند که در این تحقیق ۲۹ معیار و ۵۹ شاخص وضعیت پایداری گردشگری شهر دوبرونیک را مورد بررسی قرارداد. نتایج بیانگر آن بود که شاخص‌های پژوهش در این تحقیق وضعیت پایداری گردشگری شهر دوبرونیک را پایدار ارزیابی نکردند.

آنچه از بررسی مطالب و مطالعات صورت گرفته برمی‌آید نشان می‌دهد تحقیقات متعددی در زمینه توسعه گردشگری و عوامل مؤثر بر آن صورت گرفته است اما در رابطه با گردشگری ساحلی مطالعات کم‌تری انجام شده و بیشتر به جنبه کلی گردشگری پرداخته شده است. از این رو پژوهش حاضر نیز در صدد است تا ضمن بررسی این موضوع، به تحلیل و ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل و ارائه راهکارهایی جهت رونق و افزایش گردشگر در این منطقه بپردازد. لذا طبق آنچه گفته شد، جنبه نوآوری پژوهش را می‌توان در عنوان و محدوده مورد مطالعه به عنوان یک شهر کوچک اندام با قابلیت توسعه گردشگری جستجو کرد که برای اولین بار در این مقاله مورد بررسی قرار می‌گیرد. در (شکل شماره ۱) مدل مفهومی پژوهش نمایش داده شده است.

تأسیسات زیربنایی شامل شبکه‌ی جاده‌ای، آب، مخابرات، انرژی و برق، هتل‌ها و رستوران‌ها بیشترین اهمیت و تأثیرگذاری را بر توسعه صنعت گردشگری یزد از دیدگاه پرسش‌شوندگان به خود اختصاص داده‌اند.

گوین و همکاران^۱ (۲۰۲۰)، در پژوهشی تحت عنوان «عوامل کلیدی مؤثر بر گردشگری پایدار در منطقه جنوب ساحل مرکزی ویتنام» به این نتیجه رسیدند که ۱۱ عامل بر توسعه گردشگری پایدار در جنوب ساحل مرکزی تأثیر دارند که عامل‌هایی چون نهادها و سیاست‌های توسعه گردشگری، زیرساخت‌ها، منابع گردشگری و جامعه محلی، به شدت بر توسعه گردشگری پایدار در منطقه جنوب ساحل مرکزی ویتنام تأثیرگذار بوده است.

کووال و همکاران^۲ (۲۰۱۹)، در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل تأثیر عوامل محیطی بر توسعه گردشگری» که سه منطقه تفریحی در ساحل دریای سیاه در قلمرو سه کشور مختلف را مورد بررسی قرار دادند نتیجه گرفتند که آلودگی محیطی کل دریاچه سیاه را تحت تأثیر خود قرار داده و این موضوع باعث کاهش جذابیت برای توسعه تفریحی - استراحتگاهی است. آن‌ها دریافتند که نوسازی و بازسازی عامل زیرساخت‌های گردشگری می‌تواند در جذب و افزایش حضور گردشگران تأثیر بگذارد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

³. Stecker and Hartman

¹. Nguyen et al

². Koval et al

۳- روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف در دسته پژوهش‌های کاربردی بوده و از حیث ماهیت و روش انجام کار توصیفی - تحلیلی می‌باشد. جهت جمع‌آوری اطلاعات، از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد که برای بررسی چهارچوب نظری از روش اسنادی و کتابخانه‌ای (کتب، پایان‌نامه‌ها، تحقیقات و مقاله‌ها) و جهت بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل از مطالعات میدانی و ابزار پرسش‌نامه استفاده گردیده است. ضمن آنکه گردآوری داده‌ها از طریق پرسش‌نامه‌ای با پنج متغیر (اقتصادی،

اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-زیرساختی، زیست‌محیطی، مدیریتی-نهادی) و ۲۶ گویه از طریق پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون موضوع مورد مطالعه و همچنین با توجه به محدوده مورد مطالعه، استخراج گردید (جدول شماره ۱). بدین منظور جهت مطمئن شدن روایی پرسش‌نامه و همچنین شاخص‌ها و گویه‌های انتخاب‌شده، در اختیار ۶ نفر از اساتید و پژوهشگران شهرسازی و جغرافیای شهری قرار گرفت و پس از اعمال نظرات آن‌ها، در نهایت پرسش‌نامه اصلاح و تأیید شد.

جدول ۱. مؤلفه‌ها و گویه‌های پژوهش

مؤلفه‌ها	گویه‌ها	منابع
اقتصادی	وجود انگیزه و رغبت برای سرمایه‌گذاری، ایجاد فرصت جهت حضور پذیری سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و دولتی، نقش گردشگری ساحلی در بالا بردن درآمد شهروندان، خلق فرصت‌های شغلی جدید، مقرون‌به‌صرفه بودن هزینه‌ها.	
اجتماعی - فرهنگی	مهمان‌نوازی، خدمات ایمنی و امنیت، مشارکت شهروندان، فراهم‌سازی زمینه جهت مشارکت مردم، رعایت شدن حقوق گردشگران.	
کالبدی - زیرساختی	مهیا بودن امکانات رفاهی و تفریحی، مهیا بودن امکانات و خدمات اقامتی، کیفیت زیرساخت‌ها و مسیرهای پیاده‌روی، کیفیت امکانات بهداشتی، دسترسی به آب آشامیدنی سالم، وجود چشم‌انداز طبیعی و کیفیت مناظر طبیعی سواحل.	شرکا و همکاران، ۱۳۷۰، ۱۴۰۱ بنیادی و همکاران، ۳۱، ۱۴۰۱ عنابستانی و معصومی، ۲۰۱۰، ۱۴۰۰ ایمانی و پیروز، ۱۱۲، ۱۴۰۰ نصیری هنده خاله و همکاران، ۳۳۵، ۱۴۰۰
زیست‌محیطی	وجود فضای سبز و باغ گل، شفافیت و پایداری مقررات زیست‌محیطی، توجه مردم محلی به توسعه پایدار و حفظ محیط‌زیست، تأثیرات اقلیم و آب‌وهوا بر توسعه گردشگری، نظافت و پاکیزگی.	یوسف جمالی و همکاران، ۵۴، ۱۴۰۰ حق زاد و همکاران، ۱۸۳، ۱۳۹۹ عابدینی و همکاران، ۱۱۴، ۱۳۹۹ حکمت نیا، ۷۸، ۱۳۹۹
نهادی - مدیریتی	جوابگویی صریح و سریع مسئولان و مدیران شهری، میزان توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری ساحلی، نحوه برخورد مسئولین محلی و متولیان گردشگری، حمایت سازمان‌های غیردولتی و بنیادهای مربوطه از توسعه گردشگری ساحلی، میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده.	

شهر منجیل داشته‌اند. همچنین حجم نمونه بر مبنای نرم‌افزار Sample Power، تعداد ۳۰ نفر که در دسترس بودند انتخاب شدند. در قسمت بعدی، داده‌های به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه‌ها به‌صورت کمی وارد نرم‌افزار SPSS شده تا

اما جامعه آماری پژوهش را اساتید و دانشجویان دکتری رشته‌های جغرافیا، برنامه‌ریزی شهری و شهرسازی، کارشناسان و متخصصین حوزه گردشگری استان گیلان و شهر منجیل تشکیل داده‌اند که اطلاع کافی از گردشگری و

شماره ۲). در گام بعدی به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها و پاسخگویی به سؤالات پژوهش از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و رتبه‌بندی فریدمن استفاده شده است.

صحت پرسش‌نامه طراحی شده و مقدار آلفای کرونباخ آن مورد بررسی و تأیید قرار بگیرد، لذا آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه مقدار ۰/۹۱۶ را نشان می‌دهد که نشانگر اعتبار درونی قابل قبول سؤالات پرسش‌نامه بوده است (**جدول**

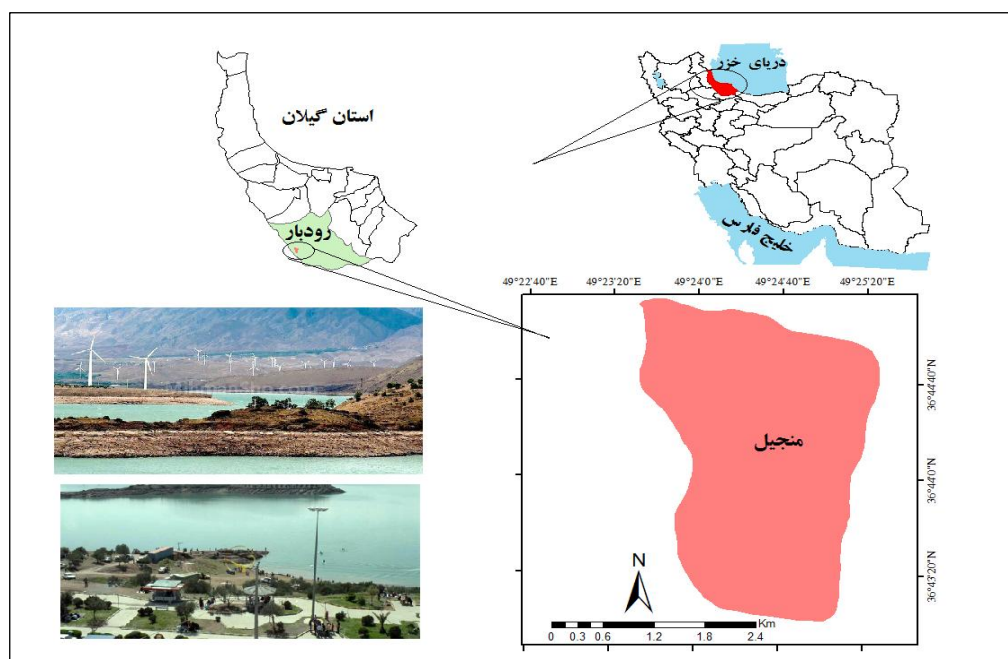
جدول ۲. نتایج پایایی شاخص‌های پژوهش

ردیف	شاخص‌های پژوهش	مقدار آلفای کرونباخ
۱	اقتصادی	۰/۹۲
۲	اجتماعی-فرهنگی	۰/۸۴
۳	کالبدی-زیرساختی	۰/۹۱
۴	زیست‌محیطی	۰/۷۹
۵	مدیریتی-نهادی	۰/۸۷
	جمع کل	۰/۹۱۶

کیلومتر فاصله دارد. طبق سرشماری سال ۱۳۹۵ شهر منجیل دارای ۱۵۶۳۰ نفر جمعیت و ۴۹۵۰ خانوار می‌باشد که به لحاظ سلسله‌مراتب جمعیتی در رتبه اول از شهرهای شهرستان رودبار قرار دارد. این شهر در ۴۹ درجه و ۲۴ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۶ درجه و ۲۴ دقیقه عرض جغرافیایی قرار گرفته است. در (**شکل شماره ۲**) موقعیت محدوده مورد مطالعه نشان داده شده است.

۴- معرفی محدوده مورد مطالعه

منجیل شهری است که در شمال ایران و در استان گیلان واقع شده است. شهر منجیل در مجاورت سه استان زنجان، قزوین و گیلان و یکی از شهرهای هفت‌گانه شهرستان رودبار و مرکز تجاری این شهرستان محسوب می‌شود. این شهر در ۶ کیلومتری رودبار بر سر راه رشت به قزوین قرار دارد و تا مرکز استان یعنی رشت ۷۵ کیلومتر و تا تهران حدود ۲۴۸

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

۵- بحث و یافته‌های پژوهش

پرسش‌نامه به دو بخش اصلی تقسیم می‌شود: بخش اول سؤالات مربوط به ویژگی‌های فردی پاسخ‌دهندگان و بخش دوم یک سری سؤالات در قالب طیف لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد (بسیار ضعیف = ۱ - ضعیف = ۲ - متوسط = ۳ - خوب = ۴ - بسیار خوب = ۵) است که مربوط به سنجش متغیرهای مورد مطالعه می‌باشد.

۵-۱- یافته‌های توصیفی

بر اساس یافته‌های توصیفی حاصل شده از پرسش‌نامه، ۷۷ درصد مرد و ۲۳ درصد زن هستند که بیشترین گروه سنی را

گروه ۳۱ تا ۴۰ سال با ۴۴ درصد تشکیل می‌دهند و کم‌ترین گروه سنی مربوط به ۶۱ سال و بیشتر با ۳ درصد است همچنین ۷۷ درصد از پرسش‌شوندگان متأهل و ۲۳ درصد نیز مجرد هستند. همچنین ۵۰ درصد از پرسش‌شوندگان دارای مدرک تحصیلی فوق‌لیسانس، ۳۰ درصد دکتری و ۲۰ درصد لیسانس بودند که از این تعداد ۷۷ درصد دارای شغل اداری-دولتی (متخصصین و کارشناسان) و ۲۳ درصد دانشگاهی (اساتید و دانشجویان) بودند. در زمینه‌ی مدت‌زمان سکونت ۵۳ درصد از پاسخ‌دهندگان از بومی‌های شهر منجیل بودند که به‌طور کلی در (جدول شماره ۳) توصیف ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری آورده شده است:

جدول ۳. مشخصات توصیفی جامعه آماری

جنسیت	مرد	زن	وضعیت تاهل	متاهل	مجرد
	۷۷٪	۲۳٪		۷۷٪	۲۳٪
سن	تا ۳۰ سال	۳۱ تا ۴۰ سال	۴۱ تا ۵۰ سال	۵۱ تا ۶۰ سال	۶۱ سال و بیشتر
	۱۳٪	۴۴٪	۲۷٪	۱۳٪	۳٪
تحصیلات	لیسانس	فوق لیسانس	دکتری	شغل	
	۲۰٪	۵۰٪	۳۰٪		
وضعیت سکونت	بومی منجیل	بومی شهرستان رودبار	بومی استان گیلان	اداری-دولتی	دانشگاهی
	۵۳٪	۳۰٪	۱۷٪	۷۳٪	۲۷٪

۵-۲- یافته‌های استنباطی و تحلیلی

برای تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از مطالعات میدانی و بررسی اینکه کدام یک از شاخص‌های تحقیق در شهر ساحلی منجیل از وضعیت بدتری برخوردار است از آزمون رتبه‌بندی فریدمن و برای همبستگی بین مؤلفه‌های تحقیق از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است.

۵-۲-۱- رابطه بین متغیرهای تحقیق با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون

جدول ۴. نتایج آزمون همبستگی پیرسون

مؤلفه‌ها		مدیریتی - نهادی	زیست محیطی	کالبدی - زیرساختی	اجتماعی - فرهنگی
زیست محیطی	ضریب همبستگی	۰/۳۷۶			
	سطح معناداری	۰/۰۴۰			
کالبدی - زیرساختی	ضریب همبستگی	۰/۵۴۱	۰/۴۷۶		
	سطح معناداری	۰/۰۰۲	۰/۰۰۸		

جهت آزمون معناداری بین مؤلفه‌های توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که (جدول شماره ۴) نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون را نشان می‌دهد.

همچنین مقدار معناداری بین عوامل با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون باید کوچک‌تر ۰/۰۵ باشد تا بتوان رابطه بین عامل‌ها را مثبت و معنادار توصیف کرد.

مؤلفه‌ها		مدیریتی - نهادی	زیست‌محیطی	کالبدی - زیرساختی	اجتماعی - فرهنگی
اجتماعی - فرهنگی	ضریب همبستگی	۰/۲۵۶	۰/۳۴۳	۰/۴۸۰	
	سطح معناداری	۰/۱۷۳	۰/۰۶۳	۰/۰۰۷	
اقتصادی	ضریب همبستگی	۰/۷۲۶	۰/۴۲۷	۰/۵۰۸	۰/۳۷۷
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۱۹	۰/۰۰۴	۰/۰۴۰
تعداد نمونه		۳۰ نفر			
معناداری در سطح		۱ درصد			

مدیریتی - نهادی (۰/۷۲۶) و کم‌ترین میزان همبستگی بین مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی با مدیریتی - نهادی (۰/۲۵۶) می‌باشد.

۵-۲-۲- رتبه‌بندی شاخص‌ها و معیارهای پژوهش با استفاده از آزمون فریدمن

به‌منظور بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل در پنج حوزه (اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، کالبدی- زیرساختی، زیست‌محیطی و مدیریتی-نهادی) از ۲۶ گویه استفاده شد که جامعه آماری با استفاده از طیف ۵ تایی به پرسش‌ها پاسخ دادند؛ بنابراین با استفاده از آزمون رتبه‌بندی فریدمن اهمیت اولویت مؤلفه‌ها موردسنجش قرار گرفت که نتایج آن در [\(جدول شماره ۵\)](#) آورده شده است.

اطلاعات مندرج در [\(جدول شماره ۴\)](#) در ارتباط با مؤلفه‌های تحقیق نشان می‌دهد به‌جز مؤلفه‌های اجتماعی - رفتاری با مدیریتی - نهادی و همچنین اجتماعی - رفتاری با زیست‌محیطی که رابطه معناداری ضعیفی بین آن‌ها وجود دارد در سایر مؤلفه‌ها رابطه مثبت و معنادار می‌باشد. به‌عبارت‌دیگر میان عوامل زیست‌محیطی با مدیریتی - نهادی (۰/۳۷۶)، کالبدی - زیرساختی با مدیریتی - نهادی (۰/۵۴۱)، کالبدی - زیرساختی با زیست‌محیطی (۰/۴۷۶)، اجتماعی - فرهنگی با کالبدی - زیرساختی (۰/۴۸۰) و عامل اقتصادی با عامل‌های مدیریتی - نهادی (۰/۷۲۶)، زیست‌محیطی (۰/۴۲۷)، کالبدی - زیرساختی (۰/۵۰۸) و اجتماعی - فرهنگی (۰/۳۷۷)، ارتباطی مثبت و معنادار وجود دارد. ازاین‌رو بیشترین میزان همبستگی بین مؤلفه‌های اقتصادی با

جدول ۵. نتایج رتبه‌بندی شاخص‌های پژوهش با استفاده از آزمون فریدمن

رتبه مؤلفه‌ها	میانگین کل	میانگین	گویه‌ها (معیارها)	مؤلفه‌ها (شاخص‌ها)
۱	۲/۲۰۶	۲/۲	وجود انگیزه و رغبت برای سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری ساحلی	اقتصادی
		۱/۸۳	ایجاد فرصت جهت حضور پذیری سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و دولتی جهت رونق گردشگری	
		۲/۴	نقش گردشگری ساحلی در بالا بردن درآمد شهروندان	
		۱/۹۶	خلق فرصت‌های شغلی جدید و ایجاد کسب‌وکار از طریق برخی عملکردهای ورزشی و تفریحی	
		۲/۶۳	مقرون‌به‌صرفه بودن هزینه‌های استفاده از مراکز تفریحی، رفاهی و اقامتی	
۵	۳/۲۹۳	۳/۷	مهمان‌نوازی و خون‌گرمی مردم منطقه	اجتماعی - فرهنگی
		۳/۰۳	بالا بودن میزان امنیت منطقه	
		۳/۶	علاقه‌مندی و مشارکت مردم به توسعه گردشگری ساحلی	
		۲/۴۳	فراهم‌سازی زمینه جهت مشارکت مردم در امر توسعه گردشگری ساحلی توسط مسئولین	
		۳/۷	رعایت شدن حقوق گردشگران توسط اهالی منطقه	
۴	۳/۲۷۲	۲/۴۳	مهیا بودن امکانات رفاهی و تفریحی (قایق‌رانی، ماهیگیری و سایر سرگرمی‌ها)	
		۳/۵	مهیا بودن امکانات و خدمات اقامتی	

رتبه مؤلفه‌ها	میانگین کل	میانگین	گویه‌ها (معیارها)	مؤلفه‌ها (شاخص‌ها)
		۳/۶	کیفیت زیرساخت‌ها و مسیرهای پیاده‌روی کنار ساحل	کالبدی - زیرساختی
		۳/۵	کیفیت امکانات بهداشتی مانند سرویس‌های بهداشتی در کناره ساحل	
		۳/۱۳	دسترسی به آب آشامیدنی سالم	
		۴/۴۶	وجود چشم‌انداز طبیعی و کیفیت مناظر طبیعی سواحل	
۳	۳/۲۲۰	۳/۶۳	وجود فضاهای سبز و باغ گل در محدوده ساحل	زیست‌محیطی
		۲/۷۶	شفافیت و پایداری مقررات زیست‌محیطی	
		۳/۳۶	توجه مردم محلی به توسعه پایدار و حفظ محیط‌زیست و منابع طبیعی	
		۳/۲	تأثیرات اقلیم و آب‌وهوا بر توسعه گردشگری	
		۳/۱۳	نظافت و پاکیزگی در محدوده ساحل	
۲	۲/۹۸۶	۲/۹۶	جوابگویی صریح و سریع مسئولان و مدیران شهری و گردشگری در صورت بحران و بروز اتفاق خاص	مدیریتی - نهادی
		۲/۷۳	میزان توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری ساحلی	
		۳/۴	نحوه برخورد مسئولین محلی و متولیان گردشگری با شهروندان و ارباب‌رجوع	
		۲/۸۳	حمایت سازمان‌های غیردولتی و بنیادهای مربوطه از توسعه گردشگری ساحلی	
		۳	میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با توسعه گردشگری ساحلی	

قرار دارند؛ به این صورت که در رتبه سوم اهمیت مؤلفه زیست‌محیطی قرار دارد که در آن معیار شفافیت و پایداری مقررات زیست‌محیطی با میانگین (۲/۷۶) از پایین‌ترین امتیاز برخوردار است و دیگر معیارهای آن بالاتر از میانگین متوسط (۳) قرار دارند. مؤلفه کالبدی - زیرساختی نیز با مجموع میانگین (۳/۲۷۲) در رتبه چهارم قرار گرفته است که معیار مهیا بودن امکانات رفاهی و تفریحی (قایق‌رانی، ماهیگیری و سایر سرگرمی‌ها) با میانگین (۲/۴۳) از پایین‌ترین امتیاز و معیار وجود چشم‌انداز طبیعی و کیفیت مناظر طبیعی سواحل با میانگین (۴/۴۶) از بالاترین امتیاز در بین تمامی معیارهای این پژوهش برخوردار است؛ و در رتبه آخر (پنجم) مؤلفه اجتماعی - فرهنگی با مجموع میانگین (۳/۲۹۳) قرار دارد که در آن به جز معیار فراهم‌سازی زمینه جهت مشارکت مردم در امر توسعه گردشگری ساحلی توسط مسئولین با میانگین (۲/۴۳) که از امتیاز پایینی برخوردار است دیگر معیارهای آن بالاتر از میانگین متوسط (۳) قرار دارند. به این ترتیب در [شکل شماره ۳](#) رتبه‌بندی مؤلفه‌های پژوهش با استفاده از آزمون فریدمن قابل مشاهده است.

بر اساس نتایج [\(جدول شماره ۵\)](#)، مؤلفه اقتصادی با مجموع میانگین (۲/۲۰۶) نسبت به دیگر مؤلفه‌های پژوهش در وضعیت بدی قرار دارد که لازم است مدیران و مسئولین شهر منجیل در راستای بهبود این شاخص تلاش بیشتری داشته باشند. در این مؤلفه تمامی معیارهای آن از میانگین متوسط (۳) پایین‌تر هستند و دو معیار ایجاد فرصت جهت حضور پذیری سرمایه‌گذاران بخش خصوصی و دولتی و معیار خلق فرصت‌های شغلی جدید و ایجاد کسب و کار از طریق برخی عملکردهای ورزشی و تفریحی به ترتیب با میانگین (۱/۸۳) و (۱/۹۶) از پایین‌ترین امتیاز برخوردار بودند که لزوم توجه ویژه به این شاخص الزامی است. همچنین مؤلفه مدیریتی - نهادی با مجموع میانگین (۲/۹۸۶) بعد از مؤلفه اقتصادی در رتبه دوم اهمیت قرار دارد که در آن دو معیار میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با توسعه گردشگری ساحلی و معیار جوابگویی صریح و سریع مسئولان و مدیران شهری و گردشگری در صورت بحران و بروز اتفاق خاص به ترتیب با میانگین متوسط (۳) و (۲/۹۶) قرار دارند و مابقی معیارها از امتیاز کمتری برخوردار هستند. سه مؤلفه دیگر این پژوهش با امتیاز تقریباً یکسانی بالاتر از میانگین متوسط (۳)

شکل ۳. نمودار رتبه بندی شاخص های تحقیق

(جدول شماره ۶) مقدار آماره کی دو (χ^2)، درجه آزادی (df) و معنی داری آماری (sig) را نشان می دهد.

جدول ۶. نتایج آزمون فریدمن برای رتبه بندی

سطح معناداری (مقدار P-value)	درجه آزادی (df)	سطح خطا	تعداد جامعه نمونه
۰/۰۰۰	۴	۵۰/۳۲۵	۳۰ نفر

قاعده مستثنا نبوده و باوجود داشتن جاذبه های طبیعی و چشم اندازهای زیبا و استعدادهای بالقوه برای جذب گردشگر همچون وجود سد سفیدرود، هنوز نتوانسته است به آنچه شایسته آن است دست یابد. لذا می توان با یک برنامه ریزی منطقی در حوزه مدیریت گردشگری، این شهر را به یکی از مهم ترین قطب های گردشگری در سطوح منطقه ای و حتی ملی تبدیل کرد. با توجه به آنچه گفته شد هدف از نگارش مقاله حاضر ارزیابی و تحلیل عوامل مؤثر در توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل و ارائه راهکارهایی به منظور توسعه صنعت گردشگری در این منطقه می باشد. در این راستا شاخص هایی از مبانی نظری و پیشینه تحقیق برای عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی (اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-زیرساختی، زیست محیطی، مدیریتی-نهادی) استخراج گردید و با استفاده از نظرات گروه خبرگان که در سنجش متغیرها مشارکت داشتند مورد ارزیابی قرار گرفتند. بعد از شناسایی شاخص ها و تدوین پرسشنامه با استفاده از آزمون های ضریب همبستگی پیرسون و رتبه بندی فریدمن در

با توجه به (جدول شماره ۶)، سطح درجه معناداری آزمون برابر با ۰/۰۰۰ حاصل شده که از ضریب خطا (۰/۰۵) کوچک تر است. از این رو بین سؤالات پرسش نامه به لحاظ اهمیت، تفاوت معنی دار وجود دارد؛ بنابراین می توان بیان نمود از دیدگاه جامعه آماری این پژوهش، مؤلفه های توسعه گردشگری ساحلی از ارزش و اهمیت یکسانی برخوردار نیستند (به این معنی که ادعای یکسان بودن اولویت مؤلفه ها پذیرفته نمی شود).

۶- نتیجه گیری و پیشنهادها

امروزه مناطق ساحلی در زمره زیباترین جاذبه های گردشگری به شمار می آیند که مسافران زیادی را باهدف استراحت و گشت و گذرهای تفریحی به سمت خود جلب می نماید. در کشور ما ایران که به عنوان سرزمین چهارفصل شناخته می شود و یکی از برترین کشورهای جهان به جهت داشتن آثار و جاذبه های گردشگری است اما متأسفانه توجه چندانی به صنعت گردشگری نمی شود. شهر ساحلی منجیل نیز از این

محیط نرم افزار SPSS به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شد. از این رو جهت آزمون معناداری بین مؤلفه‌های توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل، از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است که نتایج پژوهش نشان داد از میان عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی این شهر به جز مؤلفه‌های اجتماعی - رفتاری با مدیریتی - نهادی و همچنین اجتماعی - رفتاری با زیست‌محیطی که رابطه معناداری ضعیفی بین آن‌ها وجود دارد در سایر مؤلفه‌ها رابطه مثبت و معنادار می‌باشد. به عبارت دیگر میان عوامل زیست‌محیطی با مدیریتی - نهادی (۰/۳۷۶)، کالبدی - زیرساختی با مدیریتی - نهادی (۰/۵۴۱)، کالبدی - زیرساختی با زیست‌محیطی (۰/۴۷۶)، اجتماعی - فرهنگی با کالبدی - زیرساختی (۰/۴۸۰) و عامل اقتصادی با عامل‌های مدیریتی - نهادی (۰/۷۲۶)، زیست‌محیطی (۰/۴۲۷)، کالبدی - زیرساختی (۰/۵۰۸) و اجتماعی - فرهنگی (۰/۳۷۷)، ارتباطی مثبت و معنادار وجود دارد. از این رو بیشترین میزان همبستگی بین مؤلفه‌های اقتصادی با مدیریتی - نهادی (۰/۷۲۶) و کم‌ترین میزان همبستگی بین مؤلفه‌های اجتماعی - فرهنگی با مدیریتی - نهادی (۰/۲۵۶) می‌باشد.

به منظور بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل از آزمون رتبه‌بندی فریدمن استفاده گردید. نتایج نشان داد مؤلفه اقتصادی با مجموع میانگین (۲/۲۰۶) نسبت به دیگر مؤلفه‌های پژوهش در وضعیت بدی قرار دارد که لازم است مدیران و مسئولین شهر منجیل در راستای بهبود این شاخص تلاش بیشتری داشته باشند. همچنین مؤلفه مدیریتی - نهادی با مجموع میانگین (۲/۹۸۶) بعد از مؤلفه اقتصادی در رتبه دوم اهمیت قرار دارد. سه مؤلفه دیگر این پژوهش با امتیاز تقریباً یکسانی بالاتر از میانگین متوسط (۳) قرار دارند؛ به این صورت که در رتبه سوم اهمیت مؤلفه زیست‌محیطی قرار دارد که در آن معیار شفافیت و پایداری مقررات زیست‌محیطی با میانگین (۲/۷۶) از پایین‌ترین امتیاز برخوردار است و دیگر معیارهای آن بالاتر از میانگین متوسط (۳) قرار دارند. مؤلفه کالبدی - زیرساختی نیز با مجموع میانگین (۳/۲۷۲) در رتبه چهارم قرار گرفته است که در آن

معیار وجود چشم‌انداز طبیعی و کیفیت مناظر طبیعی سواحل با میانگین (۴/۴۶) از بالاترین امتیاز در بین تمامی معیارهای این پژوهش برخوردار است؛ و در رتبه آخر (پنجم) مؤلفه اجتماعی - فرهنگی با مجموع میانگین (۳/۲۹۳) قرار دارد که در آن به جز معیار فراهم‌سازی زمینه جهت مشارکت مردم در امر توسعه گردشگری ساحلی توسط مسئولین با میانگین (۲/۴۳) که از امتیاز پایینی برخوردار است دیگر معیارهای آن بالاتر از میانگین متوسط (۳) قرار دارند؛ بنابراین می‌توان اذعان نمود مؤلفه‌های اقتصادی، مدیریتی - نهادی، زیست‌محیطی، کالبدی - زیرساختی و در نهایت اجتماعی - رفتاری به ترتیب بیشترین نقش را در توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل داشته است. با توجه به نتایجی که بر اساس رتبه‌بندی فریدمن صورت گرفت می‌بایست در این پژوهش عوامل مهم‌تر مورد تأکید قرار گیرند ولی نباید این گونه تلقی شود که سایر عوامل که در رتبه‌های پایین‌تر این پژوهش قرار گرفتند فاقد اهمیت بوده و می‌توان آن‌ها را نادیده گرفت. به عبارت دیگر برای موفقیت در هر فعالیتی از جمله گردشگری ساحلی می‌بایست همه آن عوامل و شاخص‌ها مورد توجه قرار گیرند و اگر شاخصی در آن اهمیت داده نشود به رشد و توسعه قابل قبول دست نخواهد یافت. بنابراین برحسب نتایج هر چند شهر منجیل از نظر جغرافیایی در یک منطقه ایده آل از نظر توسعه گردشگری قرار دارد، اما آن گونه که باید در این شهر به صنعت گردشگری توجهی نشده است. لذا با برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی و دولتی در کنار بهبود زیرساخت‌ها، امکانات و خدمات شهری در سایه یک نظام مدیریتی و نهادی قوی می‌تواند منجر به توسعه صنعت گردشگری علی‌الخصوص گردشگری ساحلی شهر منجیل گردد. بنابراین پیشنهاد می‌گردد برنامه - ریزان و مدیران شهر منجیل به این مسئله توجه نمایند و ضمن ایجاد نظام مدیریتی کارآمد، مسئول و تصمیم‌گیر، از طریق جذب سرمایه دولتی و تشویق سرمایه‌گذاران خصوصی در راستای توسعه گردشگری ساحلی قدم بردارند. در کل نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش‌های عنابستانی و معصومی (۱۴۰۰) که به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری

- بهبود کیفیت امکانات بهداشتی مانند سرویس‌های بهداشتی در نزدیکی ساحل؛

۷- منابع

- اربابی سبزواری، آزاده. علیزاده، محمد. زمانی، حمید. و رحیمی، محمد. (۱۳۹۸). کاربرد ماتریس لئوپولد ایرانی در تبیین اثرات اجتماعی - اقتصادی فیزیکی پروژه گردشگری هزاره و یک شهر (مطالعه موردی: پروژه هزاره و یک شهر منطقه ۲۲ تهران). *مطالعات جامعه‌شناختی شهری*، ۹ (۳۰)، ۲۱۸-۱۸۵.

https://urb.dehaghan.iau.ir/article_665674.html

- ایمانی، بهرام. و پیروز، سجاد. (۱۴۰۰). عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان تالش. *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۲ (۳)، ۱۲۰-۱۰۳.

<https://doi.org/10.22124/GSCAJ.2021.20548.1099>

- برومند، بابک. کاظمی، علی. و رنجبران، بهرام. (۱۳۹۷). توسعه مدل بومی سنجش رقابت‌پذیری گردشگری مقاصد گردشگری ایران. *تحقیقات بازاریابی نوین*، ۱۵ (۸)، ۱۲۲-۱۰۵.

<https://doi.org/10.22108/nmrj.2018.105465.1339>

- بنیادی، طیه. طیب‌نیا، سیده‌ادی. و حمیدیان‌پور، محسن. (۱۴۰۱). شناسایی و تحلیل موانع توسعه گردشگری در دریای عمان (مطالعه موردی: سواحل استان سیستان و بلوچستان). *مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی*، ۳ (۲)، ۲۷-۴۷.

<https://doi.org/10.22124/GSCAJ.2022.20612.1104>

- پوراحمد، احمد. حسینی، علی. خروجی، حسن. و علیزاده، محمد. (۱۳۹۲). اولویت‌سنجی راهبردهای توسعه گردشگری فرهنگی منطقه الموت قزوین. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۴۵ (۳)، ۱۷-۱.

<https://doi.org/10.22059/JHGR.2013.35242>

دریاچه‌ای در استان فارس پرداخته بودند و همچنین گوین و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی که به عوامل کلیدی مؤثر بر گردشگری پایدار در منطقه جنوب ساحل مرکزی ویتنام پرداخته بودند مطابقت داشته و تأییدکننده نتایج تحقیق حاضر است.

در ادامه جهت دستیابی به اهداف پژوهش، پیشنهادهایی به شرح زیر ارائه شده است:

- تهیه چشم‌انداز و برنامه‌های کوتاه‌مدت برای توسعه بخش گردشگری ساحلی از سوی مدیریت شهری شهر منجیل؛
- پاسخ‌گو بودن مسئولین و مدیران شهری در صورت بحران و بروز اتفاق خاص؛
- افزایش میزان هماهنگی بین ارگان‌های تصمیم‌گیرنده در ارتباط با توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل؛
- تقویت و اهمیت دادن به مشارکت شهروندان در امر گردشگری از جمله گردشگری ساحلی در شهر منجیل؛
- تشکیل ستادی تحت عنوان ستاد توسعه گردشگری ساحلی در این شهر؛
- الگوبرداری و بومی‌سازی تجربیات موفق سایر شهرها و کشورها برای توسعه گردشگری ساحلی شهر منجیل؛
- خلق فرصت‌های شغلی جدید و ایجاد کسب‌وکار از طریق برخی عملکردهای ورزشی و تفریحی در محدوده ساحل سد سفیدرود منجیل؛
- اختصاص بودجه کافی از مسئولین برای توسعه گردشگری ساحلی این شهر؛
- فراهم آوردن زمینه حضور بخش خصوصی جهت سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری به‌خصوص گردشگری ساحلی شهر منجیل؛
- تقویت و ایجاد فضاهای اقامتی، رفاهی و خدماتی برای اسکان گردشگران، از جمله ایجاد سوئیت‌ها و مکان‌های اقامت در نزدیکی ساحل؛
- تهیه نقشه جامع گردشگری ساحلی شهر منجیل و توزیع آن در بین مسافران؛

• سجادی، ژیلا. رضویان، محمدتقی. حیدری، جهانگیر. و جمالی، حسین. (۱۳۹۷). نقش مدیریت شهری در توسعه پایدار گردشگری ساحلی از دیدگاه جامعه میزبان (مطالعه موردی: شهر بوشهر). پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۹ (۳۳)، ۱-۱۶.

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.22285229.1397.9.33.1.0>

• سجادی، ژیلا. سالاری سردری، فرضعلی. بیرانوند زاده، مریم. و بوچانی، محمدحسین. (۱۳۹۲). ظرفیت سنجی گردشگری ساحلی پایدار (مطالعه موردی، شهرستان کنگان). کاوش‌های جغرافیای مناطق بیابانی، ۱ (۲)، ۱۲۳-۱۴۶.

[DOR:20.1001.1.2345332.1392.1.2.7.5](https://doi.org/10.22059/JUT.2022.340958.1025)

• شرکا، سعید. علیزاده، کتایون. و جعفری، حمید. (۱۴۰۱). ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری (نمونه موردی: شهر بجنورد). گردشگری شهری، ۹ (۲)، ۱۲۸-۱۴۶.

[http://doi.org/10.22059/JUT.2022.340958.1025](https://doi.org/10.22059/JUT.2022.340958.1025)

• شبیری، محمد. میبودی، حسین. و حاجی‌حسینی، افسانه. (۱۳۹۲). پیامدهای محیط زیستی گردشگران بر نواحی ساحلی دریای مازندران از دیدگاه مردم و مسئولین. برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۵ (۲)، ۱۴۴-۱۲۸.

https://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_542.html

• طولابی‌نژاد، مهرشاد. بودینه، محمدرضا. و طولابی‌نژاد، میثم. (۱۳۹۹). گردشگری روستایی (مدیریت و بازاریابی). تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.

• عابدینی، اصغر. ساکت حسلوئی. و اظهري، علی. (۱۳۹۹). توسعه گردشگری طبیعی (ساحلی) با رهیافت تقویت پایداری منظر طبیعی (مطالعه موردی: محدوده سد حسلو نقره). برنامه‌ریزی توسعه گردشگری، ۹ (۳۲)، ۱۰۷-۱۲۲.

<https://doi.org/10.22080/JTPD.2020.17967.3207>

• حسینی، سیده زهرا. (۱۳۹۴). بررسی چالش‌ها و موانع توسعه گردشگری شهری ایلام. پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی توریسم، مؤسسه آموزش عالی باختر ایلام. ایلام، ایران.

• حق زاد، آمنه. عظیمی یوشانلوئی، ایرج. رضانی پور، مهرداد. و بزرگمهر، کیا. (۱۳۹۹). پیامدهای منفی توسعه گردشگری شهری در منطقه ۲۲ تهران، از دیدگاه شهروندان و کارشناسان. برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۲۴ (۲)، ۱۹۹-۱۷۱.

<http://hsmasp.modares.ac.ir/article-۲۱-۳۹۳۹۱-fa.html>

• حکمت‌نیا، حسن. (۱۳۹۹). ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهر میبد. گردشگری شهری، ۷ (۲)، ۸۴-۷۱.

<https://doi.org/10.22059/JUT.2020.284076.675>

• درویشی، رضا. رضایی، محمدرضا. و شمس‌الدینی، علی. (۱۳۹۷). بررسی نقش گردشگری ساحلی در توسعه اقتصادی از نظر شهروندان (مطالعه موردی: بندر دیلم). جغرافیا، ۸ (۳۲)، ۴۲۶-۴۱۱.

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.22286462.1397.8.4.24.7>

• راستای، عبدالقادر. (۱۳۹۸). ارزیابی اثرات گردشگری بر ابعاد مختلف جامعه میزبان (مطالعه موردی: روستای تمین، شهرستان میرجاوه)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی گردشگری، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.

• رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا. رمضان نژاد، یاسر. و پور طاهری، مهدی. (۱۳۹۶). سنجش رضایت گردشگران از مقاصد گردشگری ساحلی مناطق روستایی استان گیلان. پژوهش‌های جغرافیای انسانی، ۴۹ (۳)، ۵۷۱-۵۸۵.

<https://doi.org/10.22059/JHGR.2016.56925>

• نصیری هنده خاله، اسماعیل. افتخاری، الهام. و طراوتی، نگار. (۱۴۰۰). تأثیر کیفیت محیطی در جذب گردشگر به مقاصد گردشگری در شهرهای کوچک (مطالعه موردی: شهر کلور). *برنامه‌ریزی منطقه‌ای*، ۱۱(۴۴)، ۳۲۷-۳۴۰.

<https://doi.org/10.30495/jzpm.2022.4250>

• نظریان، شیرین. (۱۳۹۵). تحلیل اثرات محیط‌های تأثیرگذار بر توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهر اصفهان)، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد، اصفهان.

• وحیدزادگان، فریبا. و زنگی‌آبادی، علی. (۱۳۹۹). سنجش میزان شناخت تصویری گردشگران از منظر شهری به‌منظور تبیین برند مقصد گردشگری (موردپژوهشی: کلان‌شهر اصفهان). *محیط‌شناسی*، ۴۶(۳)، ۴۷۲-۴۵۵.

<https://doi.org/10.22059/JES.2021.315896.1008102>

• یوسف جمالی، سوزان. متولی، صدرالدین. ملکشاهی، غلامرضا. و رجبی، آریتا. (۱۴۰۰). تحلیلی بر نقش گردشگری ساحلی در توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی: شهرهای ساحلی بابلسر، نور و رویان). *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، ۲۵(۴)، ۴۵-۷۰.

<http://hsm.sp.modares.ac.ir/article-۲۱-۵۶۸۴۴-fa.html>

• Ata, G. G; Parvin, D; Maryam, G. (2017). Ranking Tourism Attractions Based on Potential to Attract Tourists by Using Numerical Taxonomy Model (Case: City of Khoy), *Urban Economics and Management*. 5(4), 119- 132.

<https://doi.org/10.29252/ieeam.5.20.113>

• Davenport, J; Davenport, J.L. (2006). The impact of tourism and personal leisure transport on coastal environment: A review. *Estuarine, Coastal and Shelf Science*, 67(1), 280-292.

<https://doi.org/10.1016/j.ecss.2005.11.026>

• European Commission (EC). (2014). A European Strategy for more Growth and

• عنابستانی، علی‌اکبر. و معصومی، مهدی. (۱۴۰۰). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری دریاچه‌ای در ایران (مطالعه موردی: دریاچه‌های استان فارس). *تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۲۱(۶۳)، ۱۹۳-۲۱۶.

<http://dx.doi.org/10.52547/jgs.21.63.193>

• غلامی، یونس. و خلجی، نسترن. (۱۳۹۶). تدوین و اولویت‌بندی راهبردهای توسعه گردشگری با رویکرد پایداری (مطالعه موردی: شهر کاشان). *گردشگری شهری*، ۴(۲)، ۱۷-۳۰.

<https://doi.org/10.22059/jut.2017.137382.147>

• مروتی شریف‌آبادی، علی. ابوهاشم‌آبادی، فرزانه. و اسدیان اردکانی، فائزه. (۱۳۹۵). شناسایی و رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری یزد با رویکرد VIKOR فازی. *گردشگری و توسعه*، ۵(۷)، ۱۲۹-۱۴۷.

<https://doi.org/10.22059/JUT.2017.137382.147>

• معصومی، مهدی. عنابستانی، علی‌اکبر. فاضل‌نیا، غریب. و خوارزمی، امیدعلی. (۱۴۰۰). تحلیل پیشران‌های کلیدی اثرگذاری شاخص‌های گردشگری تجاری بر پایداری سکونت‌گاه‌های روستایی با رهیافت آینده‌پژوهی (مطالعه موردی: منطقه تجاری دهشیک - سیگار استان فارس). *برنامه‌ریزی و توسعه شهری*، ۱۰(۳۷)، ۳۷-۷.

<https://doi.org/10.22080/JTPD.2021.20385.3422>

• مهدی‌زاده، احمد. محمدزاده، رحمت. و بیگ‌بابایی، بشیر. (۱۳۹۹). تحلیل متغیرهای مؤثر بر توسعه صنعت گردشگری در منطقه ارسباران (نمونه موردی: شهرستان هوراند). *جغرافیایی سرزمین*، ۱۷(۶۸)، ۵۸-۳۶.

https://sarzamin.srbiau.ac.ir/article_17331.html

• موسوی، میرنجف. کهکی، فاطمه سادات. و جلالیان، سیداسحاق. (۱۳۹۸). ارزیابی عناصر مؤثر بر توسعه گردشگری شهری (مطالعه موردی: شهر ارومیه). *گردشگری شهری*، ۶(۲)، ۷۷-۶۱.

<https://doi.org/10.22059/JUT.2019.240063.371>

• Noronha, L. (2002). Coastal Tourism, Environment, and Sustainable Local Development. London: TER.

• Orams, M; Lueck, M. (2016). Marine Tourism. *Journal of Encyclopedia of Tourism*, Springer Int. Pub., 585-586.

https://doi.org/10.1007/978-3-319-01669-6_414-1

• Stecker, B; Hartmann, R. (2019). Case Study: Balancing the Sustainability of Tourism in City Destinations - the Case of Dubrovnik. Corporate Sustainability and Responsibility in Tourism, 373-382.

https://doi.org/10.1007/978-3-030-15624-4_22

• UNEP (United Nations Environment Programme). (2009). Sustainable Coastal Tourism, Regional Activity Centre (PAP/RAC).

• Koval, V; Mykhno, Y; Antonova, L; Plekhanov, D; Bondar, V. (2019). Analysis of environmental factors effect on the development of tourism. *Journal of Geology and Geoecology*, 28(3), 445-456.

<http://dx.doi.org/10.15421/111941>

• World Tourism Organization. (2013). UNWTO Annual Report 2012, UNWTO, Madrid.

• World Tourism Organization. (2019). Why tourism? Retrieved on 2 October 2019.

Jobs in Coastal and Maritime Tourism. Retrieved from.

• Karadimitriou, C; Pappas, N. (2019). *Virtual Reality and Nature Tourism*. In: Tourism Naturally Conference, 4-6 June, Buxton, United Kingdom.

<http://sure.sunderland.ac.uk/id/eprint/11225>

• Kozhokulov, S; Chen, X; Yang, D; Issanova, G; Samarkhanov, K; Aliyeva, S. (2019). Assessment of Tourism Impact on the Socio-Economic Spheres of the Issyk-Kul Region (Kyrgyzstan), *Journal of Sustainability*, 17(11), 1-14.

<https://doi.org/10.3390/su11143886>

• Milano, C; Novelli, M; Cheer, J. M. (2019). Overtourism and tourismphobia: A journey through four decades of tourism development, planning and local concerns. *Tourism planning & Development*, 16(4), 353-357.

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21568316.2019.1599604>

• NGUYEN, C.D; NGO, T.L; Do, N.M; NGUYEN, N.T. (2020). Key Factors Affecting Sustainable Tourism in the Region of South-central Coast of Vietnam, *Journal of Asian Finance Economics and Business*, 7(12), 977-993.

<https://doi.org/10.13106/jafeb.2020.vol7.no12.977>

نحوه ارجاع به مقاله:

دهقانی گیشی، فرزانه. نورمحمدی، سوده. بابایی الباسی، میلاد. و برکباف، نرجس سادات. (۱۴۰۲). ارزیابی و تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی (مورد پژوهی: شهر ساحلی منجیل)، توسعه پایدار شهری، ۴(۱۰)، ۵۳-۶۹.

DOI: 10.22034/USD.2023.705537

DOR: 20.1001.1.27170128.1402.4.10.4.7

URL: https://usdjournals.daneshpajooan.ac.ir/article_705537.html

Authors retain the copyright and full publishing rights.

Published by Daneshpajooan Pishro Higher Education Institute. This article is an open access article licensed under the [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Received: 27/04/2023

Accepted: 28/05/2023

Evaluation and Analysis of Factors Affecting the Development of Coastal Tourism (Study Case: Manjil Coastal City)

Farzaneh Dehghani Gishi¹, Soude Noormohammadi², Milad Babayi Elyasi³, Narjes Sadat Barakbaf^{4*}

Abstract: The purpose of this research is to evaluate and analyze the factors affecting the development of coastal tourism in Manjil city and to provide solutions for the development of the tourism industry in this region. The research method is applied in terms of purpose and research methodology is descriptive-analytical. In order to collect the required information and data, library and field methods were used. The statistical community in the current research was formed by professors and doctoral students of geography, urban planning and urban planning, experts and specialists in the field of tourism in Gilan province and Manjil city, who had sufficient knowledge of tourism and Manjil city. Also, the sample size based on Sample Power software, 30 people who were available were selected. In order to collect field data, a questionnaire tool was used, the validity of which was confirmed by experts in terms of content and appearance. In this research, in order to analyze the data, Pearson's correlation coefficient and Friedman's ranking tests were used in the SPSS software environment. The results of the research showed that among the factors affecting the development of coastal tourism in Manjil city, except for the social-behavioral and managerial-institutional components, as well as the social-behavioral and environmental components, which have a weak significant relationship between them, there is a positive and significant relationship in other components. In other words, the highest degree of correlation between economic and managerial-institutional components is (0.726) and the lowest degree of correlation is between social-cultural and managerial-institutional components (0.256). Also, by using Friedman's test, it was determined that the economic component with a total average of 2.206 is in the worst situation compared to other components of the research, and it is necessary for the managers and officials of Manjil city to make more efforts to improve this index.

Keywords: Tourism, Coastal tourism development, Manjil city.

¹ M.Sc in Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Art University of Isfahan, Isfahan, Iran.

² M.Sc in Urban Design, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, University of Science and Technology, Tehran, Iran.

³ M.Sc in Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Guilan University, Rasht, Iran.

⁴ M.Sc in Geography and Urban Planning, Department of Geography and Urban Planning, Faculty of Literature and Human Sciences, Ferdowsi University, Mashhad, Iran; Corresponding Author: [Email: narjes.s.barakbaf@gmail.com](mailto:Email:narjes.s.barakbaf@gmail.com)